

ФОРМИРОВАНИЕ ЯЗЫКОВОЙ ЛИЧНОСТИ БУДУЩИХ АГРАРИЕВ

Статья посвящена проблеме формирования национально сознательной личности будущих аграрников, что базируется на комплексном подходе к обучению и воспитанию будущих специалистов у высших учебных заведениях с узкоотраслевой специализацией.

Ключевые слова: языковая личность, формирование языковой личности, речевая деятельность, коммуникативная компетенция, национальное сознание, национальное самосознание, языковая политика, гуманитарная компонента образования.

Beregova G.D.

FORMATION OF LINGUISTIC PERSONALITY OF FUTURE AGRARIANS

The article is dedicated to the issue of formation of nationally conscious linguistic personality of future experts in agriculture which is based on the complex approach to training future specialists at specialized institutions of higher learning.

Key words: linguistic personality, formation of linguistic personality, linguistic activity, communicative competence, national consciousness, national self-consciousness, linguistic policy, humanitarian component of education.

УДК 371.321:811.161.2

Варнавська І.В.

**ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ТЕКСТАМИ НАУКОВОГО СТИЛЮ
СПОРТИВНОГО СПРЯМУВАННЯ**

У статті аналізуються методи і прийоми опрацювання текстів наукового стилю спортивного спрямування, їх аналіз на практичних заняттях з української мови (за професійним спрямуванням).

Ключові слова: науковий стиль, текст, терміни, практичне заняття, спортивне спрямування, фізичне виховання.

У нових соціально-економічних умовах розвитку української держави відбувається переосмислення традиційних поглядів на проблеми підготовки фахівців. З огляду на пряме співвідношення мовленнєвого розвитку зі ступенем мотивації, будемо аналізувати реальну можливість формування грамотних висококваліфікованих спеціалістів із високим культуромовленнєвим рівнем, необхідним для успішного здійснення професійної діяльності.

Мовленнєва компетентність стає потужним фактором у професійній підготовці національних кадрів, бо ж представники наукової й технічної еліти народу, його найосвіченіші верстви і мають стати носіями зразкової літературної мови в обох формах її функціонування.

Вища освіта скерована на формування фахової культури, важливими складовими якої, безумовно, є мовна компетентність та комунікативна досконалість. Здобуття вищої освіти передбачає необхідність опанування поняттєвою сферою обраної спеціальності, вербально представленою засобами термінології (системою термінів у двох взаємопов'язаних сферах її існування: фіксації та функціонування) і діловою фразеологією професійного спілкування. Таким чином, два функціональні стилі національної літературної мови – науковий та офіційно-діловий – у їх сучасному стані і складають предмет навчання мови студентів спортивного напрямку.

Опанування студентами факультету фізичного виховання та спорту у вищому навчальному закладі мовою спеціальності – це засвоєння передусім наукового стилю як функціонального різновиду національної літературної мови в межах обраної галузі знань, зокрема нормативних зразків наукових текстів на всіх рівнях їх ієрархічної організації, а також формування навиків й умінь з таких актуальних видів професійної мовленнєвої

діяльності, як продукування та компресія наукової інформації за фахом у вигляді плану, тез, конспекту, анотації, реферату, рецензії, повідомлення, доповіді, курсової роботи, наукової роботи, статті тощо [5]. Це і буде актуальністю нашого дослідження.

Проблемі аналізу наукового стилю присвячено праці Н.Д.Бабич, Н.Б.Голуб, Г.С.Дідук, Л.І.Мацько Г.С.Онуфрієнко, О.Д.Пономарева, Т.В.Симоненко, О.М.Семенов та ін. Мета нашої статті – проаналізувати особливості роботи з науковим текстом спортивного спрямування на практичних заняттях з української мови (за професійним спрямуванням).

Науковий стиль і його термінологія почали складатися ще в давній книжній українській мові частково за зразками і під впливом грецької і латинської мов, які викладалися тоді в усіх вищих школах України. З них перекладалися наукові книги, тому що латина була мовою наук усієї Європи. Почасти науковий стиль формувався з власне українських мовних засобів шляхом спеціалізації вжитку їх і термінологізації значень. Науковий стиль має такі підстили: власне науковий (монографія, стаття, наукова доповідь, повідомлення, тези); науково-популярний (виклад наукових даних для нефаківців – книги, статті у неспеціальних журналах); науково-навчальний (підручники, лекції, бесіди тощо).

Зберігаючи основні ознаки стилю, кожний з підстилів і жанрів характеризується своїми особливостями використання мовних засобів. Власне науковий підстиль має інтернаціональну символіку, універсальні загальнонаукові терміни. Науково-популярний підстиль використовує й елементи художнього мовлення (епітети, порівняння, метафори), щоб зацікавити читача. Науково-навчальний характеризується доступністю викладу інформації, спрощеністю системи доведень, програмністю викладу матеріалу, спрямованою на активізацію мислення учня, поступовим, послідовним введенням термінологічної лексики [3].

На практичних заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) студентам спортивного напрямку запропоновано роботу з текстами переважно науково-навчального та науково-навчального підстилю. Під час роботи з текстами виділено лексичний, граматичний, орфографічний, пунктуаційний рівні, на які треба звернути увагу під час аналізу.

Текст 1

Уроки фізичного виховання у школі.

1. Фізичне виховання система заходів спрямованих на зміцнення здоров'я людини загартування її **організм(а,у)** розвиток фізичних можливостей рухових навичок і вмінь.

2. Його завданням являється створення оптимальних умов для забезпечення оптимального фізичного **розвитк(а,у)** особистості, збереження її здоров'я, отримання знань про особливості **організм(а,у)**, фізіологічні процеси в ньому, (*набуття, набування*) санітарно-гігієнічних умінь та навичок **догляд(а,у)** за власним тілом, підтримання і розвиток його потенціальних можливостей.

3. До основних засобів фізичного виховання в школі належать:

– теоретичні відомості (гігієна загальна і фізичних вправ, відомості, необхідні для самостійних занять фізичними вправами);

– заняття гімнастикою (вправи, що сприяють загальному фізичному **розвитк(а,у)** школярів: загальнорозвиваючі, вправи на формування [**правильної**] постави, акробатичні, танцювальні вправи, вправи на розвиток рівноваги, опорні стрибки);

– заняття з легкої атлетики (різні види **біг(а,у)**, стрибки в довжину й висоту, метання на дальність);

– рухливі ігри (розвиток в учнів кмітливості, спритності, швидкості дій, виховання дисциплінованості);

– спортивні ігри (баскетбол, волейбол, ручний м'яч, футбол);

– лижна, кросова, ковзанярська підготовка, плавання.

4. (У,В) школі існують різно/манітні форми фізичного вихова(н,нн)я: уроки (із,з) фізичної культури, фізкультурно/оздоровчі заходи (у,в) режимі шкільного дня (фізкультурні хвилинки (на, під час) уроку, ігри (і,та) вправи на перервах і (у,в) режимі подовже(н,нн)ого

дня), позакласна спортивно/ма(с,сс)ова робота (заняття в гуртках фізичної культури (і,та) спортивних секціях, спортивні змагання).

5. Позашкільні виховні заклади здійснюють спортивно/масову роботу за місцем прожива(н,нн)я учнів, (у,в) дитячо/юнацьких спортивних школах, дитячих клубах, туристських станціях, спортивних товариствах.

6. Самостійно учні займаються фізичними вправами вдома на пришкільних і дворових майданчиках стадіонах у парках тощо.

7. (Головним, основним) організаційно-методичним принципом здійснення фізичного виховання школярів є диференційоване застосування засобів фізичної культури на заняттях з учнями різного **вік(а,у)** та статі з урахуванням **стан(а,у)** їх здоров'я і рівня фізичної підготовленості. 8. **[Важливе]** значення має регулярний лікарський контроль за здоров'ям школярів.

Завдання до тексту

Композиція тексту

1. Визначте підстиль наукового стилю й письмово обґрунтуйте свій вибір.

А. Власне науковий.

Б. Науково-навчальний.

В. Науково-популярний.

Г. Професійно-виробничий.

2. Визначте, що виражає заголовок – тему чи основну думку.

3. Визначте, до якого типу мовлення належить науковий текст (науковий опис, наукова розповідь, науковий роздум).

А. Науковий опис.

Б. Наукова розповідь.

В. Науковий роздум.

Г. Текст поєднує кілька типів мовлення.

4. З'ясуйте кількість мікротем у тексті. Складіть і запишіть простий план.

Лексичний та граматичний рівень

5. Знайдіть лексичну помилку в 2-му реченні й запишіть зредагований варіант частини речення.

6. До слова *можливості* доберіть іншомовні відповідники.

7. У 2-му і 7-му реченнях із дужок виберіть і запишіть доречний варіант слова.

8. Випишіть три приклади двокомпонентних термінів. Визначте, якими частинами мови виражені компоненти цих термінів.

9. Від виділених жирним шрифтом слів (прикметників і прислівників, узятих у квадратні дужки) утворіть ступені порівняння: а) в 3-му реченні – просту форму найвищого ступеня порівняння; б) у 8-му реченні – просту форму вищого ступеня порівняння. Запишіть відновлені речення.

Орфографічний і пунктуаційний рівень

10. Запишіть 4 і 5-те речення тексту, знімаючи ризик, вибираючи потрібний варіант із дужок, уставляючи потрібні літери й пропущені розділові знаки.

11. Випишіть з тексту виділені жирним шрифтом іменники, вибираючи потрібний варіант закінчення (-а/-я або -у/-ю). Свій вибір обґрунтуйте письмово.

12. Перепишіть речення 1 і 6, розставивши розділові знаки.

13. **Зробіть бібліографічний опис джерела**, звідки взято текст, використовуючи подані елементи бібліографії (Посібник Н.П.Волкової “Педагогіка”, виданий у м. Києві у видавництві “Академія”, 2001 рік, 218 сторінок).

Текст 2

1. Сучасний спорт займає важливе місце як у фізичній, так і духовній культурі суспільства.

2. Як суспільному явищу йому притаманні різноманітні соціальні функції.

3. Визначальною функцією спорт(а,у) є змагальна функція.

4. Змагальній діяльності у спорті властиве гостре (але не антагоністичне) суперництво, чітка регламентація взаємодії учасників змагань, уніфікація змагальних дій, умов їх виконання і способів оцінки досягнень.

5. Все це обумовлено відповідними (локальними, національними, міжнародними) спортивними класифікаціями та правилами змагань.

6. Безпосередня мета змагальної діяльності в спорті – досягнення **високого результату(а,у)**, вираженого в умовних показниках перемоги над суперником або в інших показниках, прийнятих умовно за критерій досягнень.

7. Виховна функція передбачає, з одного боку, підвищення ефективності змагальної діяльності, з другого – сприяє всебічному вихованню соціально активної особистості.

8. Однак, спортивна *діяльність* сама по собі бажаного виховного **ефекту(а,у)** не забезпечує, вплив **спорт(а,у)** може мати як **позитивний**, так і негативний *ефект*.

9. Функція підвищення фізичної активності передбачає підготовку до різних видів суспільної діяльності і покликана сприяти всебічному **розвитку(а,у)** людини, удосконалювати й фізичні і духовні здібності, розширювати *арсенал* життєво важливих рухових умінь, підвищувати їх надійність у **складних** умовах.

10. Оздоровча (та,і) рекреаційно/культурна функції направлені на зміцне(н,нн)я здоров'я людей, забезпече(н,нн)я активного **відпочинку(а,у)**, формува(н,нн)я естетичних смаків.

11. Виробнича функція дозволяє сприяти підвище(н,нн)ю продуктивності праці через з/гуртува(н,нн)я виробничих колективів, встановлю(н,нн)я сприятливого психологічного **мікро/клімату(а,у)**, впровадже(н,нн)я норм (та,і) правил здорового **способу(а,у)** життя.

12. Пізнавальна функція передбачає використання спортивної діяльності як моделі для вивчення фізичних і психічних можливостей людського **організму(а,у)** в екстремальних умовах.

13. Видовищна функція з одного боку задовольняє прагнення великої кількості людей одержати емоційний заряд як учасників змагань у ролі вболівальників з іншого створює прекрасні умови для просвітницької роботи з метою залучення широкої аудиторії глядачів до регулярних занять фізичними вправами.

14. Економічна функція полягає у самозабезпеченні фінансовими засобами розвитку спорту.

15. Джерелом фінансування можуть бути спортивні лотереї, виробнича і видавнича діяльність, реклама і атрибутика, комерційні спортивні заходи тощо.

Завдання до тексту

Композиція тексту

1. Визначте підстиль наукового стилю й письмово обґрунтуйте свій вибір.

А. Власне науковий.

Б. Науково-навчальний.

В. Науково-популярний.

Г. Професійно-виробничий.

2. Доберіть і запишіть заголовки до тексту.

3. Визначте, до якого типу мовлення належить науковий текст (науковий опис, наукова розповідь, науковий роздум).

А. Науковий опис.

Б. Наукова розповідь.

В. Науковий роздум.

Г. Текст поєднує кілька типів мовлення.

Лексичний рівень

4. Знайдіть лексичну помилку в 10-му реченні й запишіть зредаговану частину речення. Поясніть характер помилки.

5. До виділених курсивом слів з 8-го і 9-го речень доберіть синоніми.

6. Випишіть три приклади двокомпонентних термінів. Визначте, якими частинами мови виражені компоненти цих термінів.

Граматичний рівень

7. Від виділених жирним шрифтом прикметників утворіть і запишіть ступені порівняння: а) в 6-му реченні – складену форму найвищого ступеня порівняння; б) у 8-му реченні – просту форму найвищого ступеня порівняння; в) у 9-му реченні – просту форму вищого ступеня порівняння.

8. 1-ше речення трансформуйте так, щоб порядок слів був зворотним.

Орфографічний і пунктуаційний рівень

9. Запишіть 10-11-те речення тексту, знімаючи ризик, вибираючи потрібний варіант із дужок, уставляючи потрібні літери й пропущені розділові знаки.

10. Випишіть з тексту підкреслені іменники, вибираючи потрібний варіант закінчення (-а/-я або -у/-ю). Свій вибір обґрунтуйте письмово.

11. Перепишіть речення 13, розставивши розділові знаки.

12. **Зробіть бібліографічний опис джерела**, звідки взято текст, використовуючи подані елементи бібліографії (Посібник В.В. Зарічного “Спорт і фізична культура в житті суспільства” виданий у м. Києві у видавництві “Академія”, 1990 році, 180 сторінок).

Отже, опрацювання текстів науково-навчального та науково-популярного підстилю на практичних заняттях, аналіз лексичного, граматичного, орфографічного, пунктуаційного рівнів, написання бібліографічного опису джерел сприяє усвідомленню студентами того, що призначення текстів наукового стилю – систематизування, пізнання світу, повідомлення про результати досліджень, доведення теорій, обґрунтування гіпотез, класифікацій, роз’яснення явищ, систематизація знань, виклад матеріалу, представлення наукових даних суспільству.

Під час аналізу текстів наукового стилю спортивного спрямування студентами зроблені висновки: широко використовується абстрактна лексика, велика кількість термінів, наукова фразеологія (стійкі термінологічні словосполучення), однозначна загальноновживана лексика, безсуб’єктність, безособовість синтаксису, відсутність всього того, що вказувало б на особу автора, його уподобання. Аспекти висвітлення цієї проблеми і є перспективою нашої подальшої роботи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови: Навч. посібн. / Н. Д. Бабич. – Л.: Світ, 2003. – 432 с.
2. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. / Ф.С.Бацевич. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2004. – 344 с.
3. Мацько Л.І. Стилістика української мови / Л.І.Мацько, О.М.Сидоренко, О.М.Мацько. – К.: Вища школа, 2003. – 462 с.
4. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови: Навч. посібн. / Г.С.Онуфрієнко. – К.: Центр навчальної літератур, 2006. – 312 с.
5. Пономарів О. Д. Культура слова: Моностилістичні поради: Навч. посібн. – 2-е вид., стереотип. / О. Д. Пономарів. – К.: Либідь, 2001. – 240 с.

Варнавская И.В.

ОСОБЕННОСТИ РАБОТЫ С ТЕКСТАМИ НАУЧНОГО СТИЛЯ СПОРТИВНОГО НАПРАВЛЕНИЯ

В статье анализируются методы и приемы работы с текстами научного стиля спортивного направления, их анализ на практических занятиях по украинскому языку (за профессиональным направлением).

Ключевые слова: научный стиль, текст, термины, практическое занятие, спортивное направление, физическое воспитание.

УДК 372.881.1

Віцюк А. А.

**РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТНОГО ПІДХОДУ У ФОРМУВАННІ
ОРФОГРАФІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ
ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ
МОВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН**

У статті теоретично обґрунтовано та проаналізовано поняття “комунікативної компетенції”, яка власне і включає до свого складу орфографічну компетенцію, описано проблему формування правописної грамотності студентів-першокурсників під час вивчення мовознавчих дисциплін.

Ключові слова: комунікативна компетенція, орфографічна компетенція, правописна грамотність, морфологія, синтаксис.

Мовна освіта України, починаючи з дошкільного навчального закладу і закінчуючи професійною, спеціальною освітою, повинна орієнтуватися на виховання мовної особистості та на прагнення удосконалити рівень оволодіння сучасною українською літературною мовою. Саме тому в наш час *актуальним* стає питання комунікативної спрямованості навчання української мови у вищій школі, що передбачає формування й удосконалення комунікативної компетенції студентів загалом і орфографічної зокрема.

Мета роботи полягає в дослідженні та теоретичному обґрунтуванні основ формування правописної грамотності у студентів-першокурсників під час вивчення мовознавчих дисциплін. Зміст поняття комунікативної компетенції досліджувався багатьма вченими: Л. В. Барановською, О.М. Біляєвим, І. Л. Бім, М. С. Вашуленком, С. О. Караманом, О. В. Любашенко, Л. І. Мацько, В. Я. Мельничайком, С. Ю. Ніколаєвою, Є. І. Пассовим, Н. А. Пашківською, М. І. Пентиліюк, Д. Х. Хаймсом, А. Н. Хомським та іншими.

Уперше термін “компетенція” використав у лінгвістичному розумінні А. Н. Хомський у межах його теорії генеративної граматики. Він пов’язував це поняття зі здатністю носія мови володіти системою мови, обмеживши значення компетенції лінгвістичним аспектом [16].

Поступово в зарубіжній, а потім і у вітчизняній методиці на протигагу лінгвістичній компетенції А. Н. Хомського з’явився методичний термін “комунікативна компетенція”, під яким стали розуміти здатність здійснювати спілкування за допомогою мови, тобто передавати думки й обмінюватися ними в різних ситуаціях у процесі взаємодії з іншими учасниками спілкування, правильно використовуючи систему мовних і мовленнєвих норм та вибираючи комунікативну поведінку, адекватну автентичній ситуації спілкування. Комунікативна компетенція не розглядається як особистісна характеристика тієї або іншої людини; її сформованість виявляється в процесі спілкування [12; 15; 17].

Здатність бути учасником мовленнєвої діяльності етнолінгвіст Д. Х. Хаймс назвав комунікативною компетенцією [17], хоча “комунікативна компетенція” як поняття була сформована в роботах М. М. Бахтіна (1934-1935 рр.) [2]. До поняття комунікативної компетенції вчений включив навички й уміння адекватно використовувати мову в конкретній ситуації спілкування. Комунікативна компетенція, на його думку, творча здатність людини користуватися інвентарем мовних засобів (у вигляді висловів і дискурсів),